

Donya Conxa, de Madrid al cel

Mort de dama

Als 82 anys desapareix una de les veus més populars de la música espanyola d'aquest segle. Feia més de trenta anys que s'havia retirat del món de l'espectacle.

Diuen d'ella –entre els del seu gremi– que era la més *larga* o la que més recursos tenia a l'hora de cantar. Per a molts ha estat la veu per excel·lència de la cançó popular espanyola del segle XX. I per descomptat, un mite. Encara que el mite haja dit adéu plàcidament sobre el llit, a diferència d'altres mites que el destí en forma de mort violenta, misteriosa o prematura s'ha encarregat d'entronitzar d'ací a l'eternitat. Tenia 82 anys i en feia més de trenta que havia dit adéu al món de l'espectacle en directe. Una mala passada de la veu en Is-la Cristina la va fer retirar-se de la cançó. El seu perfeccionisme no es va perdonar aquesta fallida vocal.

Conxa Piquer o Donya Conxa –un títol que segons ella s'havia guanyat a pols– continuaria gravant discos, i el que és més important, administrant una fortuna substancial. Els estudiosos han assenyalat l'etapa nord-americana de la Piquer com una de les claus per a entendre la seua figura artística i el seu èxit popular. El destí va fer que es creuara en la seua vida professionalment –s'assegura que sentimentalment també– el mestre Penella, amb el qual partiria cap a Mèxic. La parella no arribaria a Mèxic sinó que es quedaria a Nova York, on el compositor havia de muntar *El gato montés*. La Piquer, durant aquesta etapa americana, sabia polir el seu estil –va actuar amb Al Johson i Eddie Cantor– i sobretot conèixer els mecanismes del *show-business* que després l'ajudaria a l'hora de muntar els seus espectacles.

Va fer també una curta i poc distingida carrera cinematogràfica amb títols com *El negro que tenía el alma blanca*, *Yo canto para ti*, *Me casé con una estrella* i sobretot *La Dolores*, a les ordres de Florián Rey, el seu film més notable, tot i que no arribaria a aconseguir la química dels films rodats pel director aragonès amb l'actriu Imperio Argentina. De totes mane-

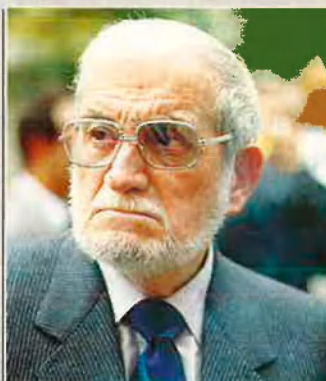
Conxa Piquer va administrar, fins a la mort, una gran fortuna.

Ricard Blasco: "Conxa Piquer és un exemple de voluntat i tenacitat molt matiner, comença jove, està molt de temps i sap retirar-se quan toca. Ocupa un lloc estel·lar en la cançó espanyola. També he de dir que va contribuir força a escampar els pitjors tòpics valencians. Pel que fa a la seua influència sobre l'època recorde quan deia això de *La otra*: "no llevo un anillo con una fecha por dentro"; la qual cosa feia referència a la història d'amor amb el torero que va tenir més tard".

Manuel Vicent: "Conxa Piquer ha estat una valenciana arriscada, una divinitat amb tot el caràcter de barri i al mateix temps universal. Diverses generacions tenen la seua veu encara al voltant de tots els safarejos, els patis de lleure i els terrats on estenem la roba. Així, també omple les grutes de la memòria on hi ha la fam, els amors tèrbols, el goig de viure i les històries senzilles d'un poble. Un tòtem femení del nostre poble.

Josep Maria Morera: "Pense que hi ha més d'una Conxa Piquer perquè se'n poden fer diferents consideracions: una d'elles és la més íntima, com una mare dins de casa, que ens aporta una comunicació vernacle i íntima des de la meua generació fins a dues o tres més enrere. És la Conxa vincle íntim, casa, vida familiar. Tota la intimitat imaginable. La segona és l'artista, el mite, la diva única i indiscutible. La tercera és la que,

res la cançó havia de donar-li els seus triomfs més clamorosos i alguns títols que ja formen part de la música popular d'aquest segle. Unes cançons elaborades pel triumvirat León, Quintero i Quiroga que trobarien en la cantant la seua expressió més sublim: *Tatuaje, Ojos verdes, Francisco Alegre, Romance de la otra...* més de dues-centes cançons per les quals artistes tan diferents com Serrat, Jaime Sisa-Ricardo Solfa o Luz Casal, no han ocultat

Ricard Blasco, Manuel Vicent i Josep Maria Morera.

V.JIMENEZ/GIL/GIL

Jaume Perich, Néstor Luján i Guillermina Motta.

UMBERT/MORERA/ARXIU

en cantar, ho fa cantant les seues cançons, transmetent un sentiment de condol, compartint els seus herois i les seues heroïnes, tota la seua situació amb tots nosaltres, perquè ella hi posava una gran part de la seua collita. Parlar de Conxa és fer-ho d'històries populars, de tot el món de postguerra, d'una impotència, d'una realitat històrica plena de frustracions, enamoraments impossibles, d'una societat on la llibertat no és possible. Cançons com *La otra, La lotera, El maletilla*, etc., reflecteixen

aquest món d'impotències: "No llevo un anillo con una fecha por dentro".

Jaume Perich: "Prefereixo no fer cap valoració. Amb tots els respectes per la senyora, ella representa un tipus de cançó a la qual tinc una mania especial. Primer, perquè les lletres i les músiques són molt cursis i, segon, perquè em recorda una infància gris i molt fotuda sota el franquisme. En aquell temps les emissores de ràdio només feien que posar aquesta música tot el dia".

Néstor Luján: "No és un

gènere que m'hagués interessat mai, preferia altres coses. Ara, la senyora Piquer era una cantant i una artista rigorosa, això sí. Era d'una serietat total. Tot i l'aparent frivolitat, era de les coses menys frívoles que hi havia".

Guillermina Motta: "Jo tinc tots els seus discos. L'escoltava des que era petita, ja que, afortunadament, la posaven molt a la ràdio. La setmana abans que morís em vaig comprar un *compact disc* de la Piquer i me l'anava escoltant dia rere dia".

la seua devoció i el seu deute.

Diuen que va tenir un *flirt* amb el totpoderós Serrano Suner, i que aquesta seria una de les causes de la caiguda en desgràcia de Miguel de Molina, l'altra gran estrella de l'època que emprendria el camí de les Amèriques per instal·lar-se allí definitivament. Xafarderies de postguerra per a una època en la qual la seua veu apareixia com l'únic bàlsam entre històries de desamors, amors maleïts i impossibles.

Ara, paradoxalment, la seua veu s'ha apagat en un moment en què la *copla* torna a col·locar-se entre els gustos populars.

S'ha assenyalat Vázquez Montalban com un dels primers en la recuperació de la figura de la Piquer, a l'igual que Terenci Moix. Un *redescobriment* lligat a la sensibilitat *camp* que va aflorar a finals dels anys seixanta. Des de l'esquerra més divina donya Conxa faria més sectarisme que totes les *ceis* juntes, mentre les seues

Conxa Piquer, calidoscòpica.

ARXIU

cançons es passaven —com pamflets— de boca en boca. A la seua terra natal, donya Conxa ha tingut *fans* tan distingits com l'actual president de la Generalitat, Joan Lerma o l'ex-alcalde, Ricard Pérez Casado. Precisament des de les institucions socialistes valencianes es va tractar d'organitzar un homenatge a la desapareguda cantant amb resultat fallit. Desavinences econòmiques van malmetre les pretensions dels executius socialistes. La dama de la *tonadilla* havia sabut dosificar les seues aparicions públiques mentre alimentava la seua llegenda.

Una llegenda que no tindria continuació per molt que la Piquer s'entestara a abdicar en la seua filla, Conchita Márquez Piquer, atrapada en el mite matern. Com en la cançó, "se fue camino del cielo sin un hijo que la herede", encara que la Jurado i la Pantoja hagen propagat les seues cançons. Hauria estat revelador conèixer les opinions de la Piquer sobre aquestes versions. Més d'una butllofa alçaria, segur. I és que les relacions entre la cantant i el seu gremi mai foren tan cordials com havien d'haver estat.

Poques cantants poden oferir un palmarès musical tan compacte com el de la Piquer. Quan les opcions actuals estan entre José Luis Perales o Juan Pardo, la veu de la Piquer va poder triar-ne les millors per a ella. Unes temes que després s'encarregaria de modelar fins a aconseguir-ne unes interpretacions perfectes, equilibrades, treballades fins a l'últim detall. Una qualitat assenyalada per tots els comentaristes i que ella va saber comunicar sobre l'escenari al llarg de més de trenta anys.

Carles Gàmez, amb informacions de Lourdes Toledo i Albert Punsola

La Piquer, Serrat i TV3

Al programa de TV3 *Així es la vida* de Josep Cuní, emès el 27 de juliol de 1990, tenia lloc segurament la que fou l'última *eixida* pública de la desapareguda cantant, amb motiu del programa dedicat a Joan Manuel Serrat. La cantant hi va intervenir telefònicament. Transcrivim a continuació per deferència de TV3, aquesta entrevista.

—CUNÍ: Donya Conxa, ¡bona nit!

—CONXA PIQUER: ¡bona nit! (rient)

—J.M. SERRAT: ¡Hola guapa. ¿Com estàs?

—CONXA PIQUER: Hola, bonico. Regular...

—J.M. SERRAT: Molt content de parlar amb tu...

—CONXA PIQUER: Jo volia parlar-te en català, però no me'n recorde.

—J.M. SERRAT: Pues hablamos en castellano, Doña Concha.

—CONXA PIQUER: Me cuesta mucho trabajo hablar catalán, aunque yo hablo también valenciano. Pero hace mucho tiempo que no lo hablo... y no

tengo facilidad...

—J.M. SERRAT: Cal dir, per la gent que ens està escoltant, que sempre que ens veiem ens saludem en valencià i català, respectivament.

—CUNÍ: Donya Conxa, ¿com va la salut?

—CONXA PIQUER: Regular, llevo una temporadita muy fastidiada. Tengo una lesión en la espalda. Este es el motivo por el cual no he ido a tu homenaje, porque no puedo moverme con soltura ni andar con naturalidad.

—J.M. SERRAT: Pues le debo

una visita.

—CONXA PIQUER: Cuando quieras.

—CUNÍ: Donya Conxa, ¿què suposa en Serrat per a vostè? ¿Qué le sugiere?

—CONXA PIQUER: ¡Un artista como una casa! Canta maravillosamente. Él ya sabe que le quiero muchísimo.

—CUNÍ: Donya Conxa, ¡gràcies per atendre la nostra trucada.

—CONXA PIQUER: Gràcies a vostè i a tots els catalans!

—J.M. SERRAT: ¡Un petó molt gran!